

१४ व्या केंद्रीय वित्त आयोगाच्या
शिफारशीनुसार राज्यातील नागरी स्थानिक
स्वराज्य संस्थाकरिता प्राप्त अनुदानाच्या
वितरण व विनियोगाबाबतची कार्यपद्धती निश्चित
करणे

महाराष्ट्र शासन
नगर विकास विभाग

शासन निर्णय क्रमांक: शासन निर्णय क्र.टिएफसी ८०९५/प्र.क्र.१०६/नवि-४
मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२
तारीख: ३.८.२०९५

वाचा: शासन निर्णय नगर विकास विभाग क्र. संकीर्ण २०९९/ प्र.क्र. ३१/ नवि-४, दि. १९.१.२०९२

प्रस्तावना :

१४ व्या वित्त आयोगाने राज्यातील नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्थांसाठी सन २०९५-९६ या आर्थिक वर्षापासून पुढील पाच वर्षासाठी म्हणजे सन २०१९-२०२० पर्यंत सर्वसाधारण मुलभूत अनुदान रु.९९३०.२८ कोटी व सर्वसाधारण कार्यात्मक अनुदान रु. २४८२.५७ असे एकूण रु. १२४९२.८५ कोटीच्या केंद्रीय अनुदानाची शिफारस केलेली आहे. १४ व्या वित्त आयोगाच्या शिफारशी प्रमाणे केंद्र शासनाकडून राज्यास नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्थांसाठी प्रतिवर्षी सर्वसाधारण मुलभूत अनुदान व सर्वसाधारण कार्यात्मक अनुदान खालीलप्रमाणे प्राप्त होण्याची अपेक्षा आहे :-

अ.क्र.	निधी	२०९५-९६	२०९६-९७	२०९७-९८	२०९८-९९	२०९९-२०	एकूण
१	सर्वसाधारण मुलभूत अनुदान	११९९.२४	१६४९.४९	१९०५.८३	२२०४.७०	२९७९.०२	९९३०.२८
२	सर्वसाधारण कार्यात्मक अनुदान	-	४८६.८२	५५०.९९	६२५.६३	८९९.२९	२४८२.५७
	एकूण ...	११९९.२४	२१३६.३१	२४५६.७४	२८३०.३३	३७९८.२३	१२४९२.८५

सदर केंद्रीय अनुदानाच्या वितरणाची व विनियोगाची कार्यपद्धती निश्चित करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय :

१४ व्या केंद्रीय वित्त आयोगाच्या शिफारशीरनुसार राज्यातील नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्थाकरीता प्राप्त होणा-या अनुदानाच्या वितरणाची व विनियोगाची कार्यपद्धती खालीलप्रमाणे निश्चित करण्यात येत आहे.

(I) निधी वितरणाचे निकष :-

१४ व्या वित्त आयोगाने नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्थाकरिता निधी वितरित करण्यासाठी ज्या निकषांची शिफारस केली आहे, त्याचा विचार करून राज्य शासनाने खालील निकषांच्या आधारे राज्यातील नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्थांना १४ व्या वित्त आयोगाचा निधी वितरित करण्याचा निर्णय घेतला आहे :-

१) मुलभूत अनुदान

अ) निकष क्रमांक १ (पात्रता) : राज्यातील सर्व उ वर्ग महानगरपालिका, सर्व नगर परिषदा, व सर्व नगरपंचायती सदर अनुदान मिळण्यास पात्र राहतील.

आ) निकष क्रमांक २ (लोकसंख्या) :- पात्र नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्थांना, १४ व्या वित्त आयोगाच्या शिफारशीनुसार, सदर अनुदानाच्या ९०% निधी त्यांच्या सन २०११ च्या लोकसंख्येच्या प्रमाणात वाटप करण्यात येईल.

इ) निकष क्रमांक ३ (क्षेत्रफळ) :- पात्र नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्थांना, १४ व्या वित्त आयोगाच्या शिफारशीनुसार, सदर अनुदानाच्या ९०% निधी त्यांच्या क्षेत्रफळाच्या प्रमाणात वाटप करण्यात येईल.

२) कार्यात्मक अनुदान :-

अ) राज्यातील सर्व उ वर्ग महानगरपालिका, सर्व नगर परिषदा, व सर्व नगरपंचायती सदर अनुदान मिळण्यास पात्र राहतील.

आ) १४ व्या वित्त आयोगाच्या शिफारशीनुसार, नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्थांना कार्यात्मक अनुदान मिळण्यासाठी राज्य शासनाने ठरवावयाचे पात्रता निकष शासनाकडून यथावकाश ठरविण्यात येतील. कार्यात्मक अनुदानाच्या बाबतीत, मुलभूत अनुदानाप्रमाणेच, लोकसंख्या (९० %) व क्षेत्रफळ (९० %) या आधारे नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्थेचा

अनुदानातील हिस्सा ठरविण्यात येईल. ज्या नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्था कार्यात्मक अनुदान मिळण्यासाठीच्या पात्रता निकषांची पूर्तता करतील त्यांना कार्यात्मक अनुदानातील त्यांच्या हिश्श्याचे वाटप करण्यात येईल. त्याचप्रमाणे ज्या नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्थांनी पात्रता निकषांची पूर्तता केली नसेल त्यांच्या हिश्श्याची कार्यात्मक अनुदानाची रक्कम, समान प्रमाणात, पात्र नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्थांमध्ये वितरित केली जाईल.

(II) १४ व्या वित्त आयोगांतर्गत प्राप्त अनुदानातून हाती घ्यावयाची कामे :-

(i) मुलभूत अनुदानातून हाती घ्यावयाची कामे :-

१४ व्या वित्त आयोगांतर्गत प्राप्त मुलभूत अनुदान, महानगरपालिकांच्या बाबतीत महाराष्ट्र महानगरपालिका अधिनियम कलम ६३ मध्ये नमूद केलेल्या आवश्यक कर्तव्यांकरिता व नगरपरिषदा, नगरपंचायतींच्या बाबतीत महाराष्ट्र नगरपरिषदा, नगरपंचायतीं व औद्योगिक नगरी अधिनियम, १९६५ मधील कलम ४९ (२) मध्ये नमूद केलेल्या आवश्यक कर्तव्यांकरिता खर्च करणे पुढील अटीच्या अधीन राहून अनुज्ञेय राहील:-

अ) वर नमूद केलेल्या आवश्यक कर्तव्यांवर खर्च करताना खर्चाचा प्राधान्यक्रम खालीलप्रमाणे राहील :-

१) घनकच-याचे संकलन, वाहतूक व त्यावरील प्रक्रिया

२) शौचालये - स्वच्छ भारत अभियानांतर्गत बांधण्यात येणाऱ्या वैयक्तिक तसेच सार्वजनिक शौचालयांसाठी केंद्र व राज्य शासनाकडून अनुदान देण्यात येते. तथापि, त्यासाठी नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्थांनी स्वतःचा पूरक हिस्सा देणे आवश्यक असते. असा नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्थेचा पूरक हिस्सा (वैयक्तिक शौचालयांसाठी कमाल मर्यादा रु. ५,०००/- प्रति सीट व सार्वजनिक शौचालयांसाठी कमाल मर्यादा रु. २५,०००/- प्रति सीट) या अनुदानातून देता येईल.

३) नागरी वनीकरण - उदा.हरित पट्टे, वृक्ष लागवड इ.

ब) वर नमूद केलेल्या कामांवर किमान ५० % रक्कम खर्च करणे बंधनकारक राहील. (वरील कामांवर ५०% हून अधिक रक्कम खर्च करावयाची असल्यास त्यासाठी मुभा राहील.)

क) स्वच्छ भारत अभियानांतर्गत अभिप्रेत असलेली सर्व कामे पूर्ण होऊन शहर स्वच्छ घोषित झाले असल्यास व या अभियानांतर्गत कामांना वाव नसल्यास संचालक, राज्य अभियान संचालनालय यांचे ना-हरकत प्रमाणपत्र घेऊन खालील अट क्र. (ड) मध्ये नमूद कामांसाठी निधी वापरता येईल.

ड) उर्वरित ५० % रक्कम खर्च करताना खर्चाचा प्राधान्यक्रम खालीलप्रमाणे राहील :-

- (i) शासनाकडून अथवा हुडको / भारतीय आयुर्विमा महामंडळ इत्यादी वित्तीय संस्थांकडून पायाभूत सुविधा प्रकल्पांसाठी महानगरपालिका / नगरपरिषदेने घेतलेल्या कर्जाची परतफेड करण्यासाठी होणारा खर्च. (सदर कर्जाची परतफेड संबंधित नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्थेने केली नाही तर शासन, त्या नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्थेस १४ व्या वित्त आयोगाच्या देय निधीतून, अशा कर्जाच्या परतफेडीकरिता आवश्यक रक्कम परस्पर वळती करू शकेल.)
- (ii) केंद्र व राज्य योजनांतर्गत मंजूर पायाभूत सुविधा प्रकल्पावरील लोकवर्गणी, महानगरपालिका / नगरपरिषदेचा हिस्सा व असे प्रकल्प पूर्ण करण्याकामी आवश्यक ठरणारा अतिरिक्त खर्च. (जर प्रकल्प मान्यतेच्या प्रक्रियेत असेल तर अशा प्रकल्पाच्या बाबतीत लोकवर्गणीच्या हिशाची रक्कम राखून ठेवता येईल.)
- (iii) नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्थेकडील पाणीपट्टी व वीज बिले (दंड सोडून) भरण्याचा खर्च

इ) उपरोक्त (अ) व (ड) मध्ये नमूद बाबीवर खर्च करण्यास वाव नसल्यास प्राप्त अनुदानातील उर्वरित शिल्क रक्कम संबंधित कायद्यातील आवश्यक कर्तव्यांपैकी अन्य कर्तव्यांवर खर्च करणे अनुज्ञेय राहील.

(ii) कार्यात्मक अनुदानातून साध्य करावयाची उद्दिष्टे :-

कार्यात्मक अनुदानाचा विनियोग पुढील उद्दिष्टे साध्य करण्यासाठी करावयाचा आहे:-

- अ) लेखापरिक्षित लेख्याव्दारे नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्थांचे उत्पन्न व खर्च यासंबंधी विश्वासार्ह माहिती उपलब्ध करणे,
- आ) नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्थांच्या स्वतःच्या उत्पन्नात वाढ करणे (मात्र उत्पन्नातील वाढीची गणना करताना जकात व प्रवेश कर विचारात घेतले जाणार नाहीत.)

इ) मुलभूत सेवांसाठी सर्वोस लेहल बेंचमार्कची गणना करून ते प्रसिद्ध करणे.
(वरील उद्दिष्टे साध्य करण्यासाठी हाती घ्यावयाच्या कामांसदर्भात यथावकाश सूचना देण्यात येतील.)

(III) १४ व्या वित्त आयोगाच्या निधीच्या विनियोगाची कार्यपद्धती :-

१. प्रशासकीय मंजूरीची कार्यपद्धती :-

अ) महानगरपालिका -:१४ व्या वित्त आयोगाच्या निधीअंतर्गत कामांच्या प्रस्तावाना प्रशासकीय मंजूरी देण्याचे अधिकार महानगरपालिकांच्या बाबतीत संबंधित महानगरपालिकेच्या आयुक्तांना असतील.

आ) नगरपरिषदा / नगरपंचायती: वरील परिच्छेद क्र. (II)(i)(अ) मधील अ.क्र. १ व ३ येथे नमूद केलेल्या कामांच्या प्रस्तावांना तसेच परिच्छेद (II)(i)(ड) मधील अ.क्र. (i) ते (iii) येथील बाबी वगळता महाराष्ट्र नगरपरिषदा, नगरपंचायती व औद्योगिक नगरी अधिनियम १९६५ मधील कलम ४९(२) मध्ये नमूद केलेली आवश्यक कर्तव्ये पार पाडण्यासाठी हाती घ्यावयाच्या कामांना प्रशासकीय मान्यता देण्याचे अधिकार संबंधित जिल्हाधिकाऱ्यांना असतील.

वरील परिच्छेद क्र. (II)(i)(अ) मधील अ.क्र. २ व परिच्छेद (II)(i)(ड) मधील अ.क्र. (i) ते (iii) येथे नमूद केलेल्या कामांच्या प्रस्तावांना प्रशासकीय मान्यता देण्याचे अधिकार संबंधित नगरपरिषद / नगरपंचायतीच्या मुख्याधिकाऱ्यांना असतील.

मात्र प्रशासकीय मान्यता देण्यापूर्वी खालील बाबींची पूर्तता झाल्याची खात्री करण्यात यावी :-

- १) प्रस्तावित कामे ही १४ व्या वित्त आयोगाअंतर्गत अनुज्ञेय असलेल्या कामांपैकीच असावी.
- २) नागरी स्थानिक स्वराज्य संरथेने सर्वसाधारण समेच्या ठरावान्वये संबंधित कामाची शिफारस केली असावी.
- ३) सदर कामांना सक्षम प्राधिकरणाची तांत्रिक मंजूरी असणे आवश्यक आहे.
- ४) ज्या प्रस्तावात बांधकामे अंतर्भूत आहेत अशा कामांच्या बाबतीत प्रस्तावित बांधकामाखालील जमिनीची मालकी संबंधित स्थानिक स्वराज्य संरथेची असावी.
- ५) सदर प्रस्तावातील बांधकामे ही शहराच्या विकास आराखडयाशी सुसंगत आहेत किंवा कसे याबाबतचे नगररचना कार्यालयाचे प्रमाणपत्र घेणे बंधनकारक असेल.
- ६) अग्निशमन वाहने/उपकरणे व इतर अग्निशमन यंत्रसामुग्री खरेदी करतांना संचालक अग्निशमन सेवा यांची तांत्रिक मान्यता घेणे आवश्यक राहील.

२ निधी वितरण विषयक कार्यप्रणाली :-

१४ व्या वित्त आयोगाअंतर्गत प्राप्त होणारे अनुदान हे नगरपरिषद प्रशासन संचालनालयाकडून संबंधित नागरी स्थानिक स्वराज्य संरथेस भारतीय रिझर्व्ह बँकेमार्फत इलेक्ट्रॉनिक ट्रान्सफर सिस्टीमचा वापर करून एन.इ.एफ.टी. किंवा एन.इ.सी.एस. सुविधाव्दारे संबंधित महानगरपालिका / नगरपालिका

नगरपंचायतीच्या बँक खात्यामध्ये थेट जमा करण्यात येणार आहे. एन. इ. एफ. टी. व्हारे प्रदान करण्यासाठी बँकेच्या आय. एफ. एस. कोड (इंडियन फायनान्सियल सिस्टीम कोड) संकेतांकाची आवश्यकता असते व एन.इ.सी.एस.व्हारे प्रदान करण्यासाठी बँकेच्या एम.आय.सी.आर.(मॅग्नेटीक इंक कॅरेक्टर रेकग्निशन कोड) संकेतांकाची आवश्यकता असते. त्याकरिता सर्व नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्थांनी १४ व्या वित्त आयोगाच्या निधीकरिता राष्ट्रीयकृत बँकेच्या किंवा अॅक्सीस बँक / आय.सी.आय.सी.आय बँक/ एच.डी.एफ.सी. बँक या तीन खासगी क्षेत्रातील बँकांच्या ज्या शाखांना आय.एफ.एस.कोड व एम.आय.सी.आर. कोड आहेत, अशाच स्थानिक बँक शाखेमध्ये स्वतंत्र खाते उघडणे व सदरच्या खाते क्रमांकासह तपशिलवार माहिती विनाविलंब नगरपरिषद प्रशासन संचालनालयास कळविणे बंधनकारक राहील. चौदाव्या वित्त आयोगाच्या अनुदानाचा हप्ता वरिलप्रमाणे वितरित केल्यानंतर नगरपरिषद प्रशासन संचालनालयाने संबंधित बँकेस सूचित करावे. ज्या बँकेच्या शाखेत खाते उघडलेले आहे त्या शाखेच्या व्यवस्थापकाने संबंधित नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्थेस निधी जमा झाल्याबाबत तात्काळ ई-मेल व पत्राव्दारे कळविणे आवश्यक राहील. तदनंतर संबंधित नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्थेने सदर निधी प्राप्त झाल्याची लेखी पुष्टी तात्काळ ई-मेल व पत्राव्दारे नगरपरिषद प्रशासन संचालनालयास करणे बंधनकारक राहील.

३ विनियोग प्रमाणपत्र सादर करणे :-

केंद्र शासनाकडून १४ व्या वित्त आयोगाअंतर्गत प्राप्त होणारा निधी जून व ऑक्टोबर या दोन महिन्यात प्राप्त होणार आहे. त्यामुळे अनुदानाच्या पुढील हप्त्याची मागणी केंद्र शासनाकडे करण्यासाठी किमान ७० % खर्चाचे विनियोग प्रमाणपत्र दरवर्षी दि.१५ मे व दि.१५ सप्टेंबर पर्यंत नगरपरिषद प्रशासन संचालनालयामार्फत शासनास सादर करणे आवश्यक आहे. सर्व नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्थांकडून विनियोग प्रमाणपत्रे संकलित करून एकत्रित विनियोग प्रमाणपत्र शासनास सादर करणे ही संचालक, नगरपरिषद प्रशासन संचालनालय यांची जबाबदारी राहील. नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्थांनी वरीलप्रमाणे विनियोग प्रमाणपत्र आयुक्त तथा संचालक, नगरपरिषद प्रशासन संचालनालय, मुंबई यांना सादर केले नाही तर ते निधीचा विनियोग करण्यास सक्षम नाहीत, असे समजून सदर निधी ज्या नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्थांनी निधीचा विहित कालावधीत विनियोग केला आहे, अशा गरजू नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्थांना देण्यात येईल, याची नोंद घेण्यात यावी.

१४ व्या वित्त आयोगाअंतर्गत केंद्र शासनाकडून अनुदान प्राप्त होणा-या पहिल्या आर्थिक वर्षातील निधीचे विनियोग प्रमाणपत्र केंद्र शासनास सादर केल्यानंतरच पुढील आर्थिक वर्षातील अनुदान केंद्र शासनाकडून प्राप्त होणार आहे. त्यामुळे केंद्रीय अनुदानाचा तातडीने विनियोग करून अधिकाधिक केंद्रीय अनुदान प्राप्त होण्याच्या वृष्टीने , विनियोग समय मर्यादित कालावधीत करण्याची

जबाबदारी संबंधित आयुक्त महानगरपालिका व मुख्याधिकारी नगरपरिषद/नगरपंचायत यांची राहील.

४ १४ व्या वित्त आयोगाच्या निधीतून हाती घेण्यात आलेल्या योजनांच्या अंमलबजावणीचा आढावा घेणे :-

शासनाने विहित केलेल्या उपरोक्त कार्यपद्धतीचे सर्व संबंधितांनी काटेकोरपणे पालन करावे. आयुक्त तथा संचालक, नगरपरिषद प्रशासन संचालनालय तसेच विभागीय आयुक्त तथा प्रादेशिक संचालक नगरपालिका प्रशासन यांनी त्यांच्या विभागीय बैठकीत या निधीतून घेण्यात आलेल्या योजनांच्या अंमलबजावणीचा आढावा घेऊन याबाबतचा अहवाल तसेच विनियोग प्रमाणपत्र शासनास त्वरीत सादर करण्याची दक्षता घ्यावी.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेताक 201508061519089025 असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

प्रत

- १) मा. मुख्यमंत्री यांचे प्रधान सचिव
- २) मा. राज्यमंत्री (नगरविकास) यांचे खासगी सचिव
- ३) मा. मुख्य सचिव, महाराष्ट्र शासन, मंत्रालय, मुंबई
- ४) अपर मुख्य सचिव (वित्त), वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई
- ५) आयुक्त तथा संचालक, नगरपरिषद प्रशासन संचालनालय, वरळी, मुंबई
- ६) महालेखापाल (ले.प.), महाराष्ट्र - १ / २
- ७) महालेखापाल (ले.अ.), महाराष्ट्र - १ / २
- ८) संचालक, नगररचना, पुणे
- ९) अग्निशमन सळ्हागार, राज्य अग्निशमन प्रशिक्षण केंद्र, मुंबई
- १०) सर्व जिल्हाधिकारी
- ११) आयुक्त, सर्व महानगरपालिका

- १२) निवासी लेखापरीक्षा अधिकारी, मुंबई
- १३) अधिदान व लेखा अधिकारी, मुंबई
- १४) मुख्याधिकारी, सर्व नगरपरिषदा / नगरपंचायती
- १५) सर्व जिल्हा कोषागार अधिकारी
- १६) सचिव (नवि-२) यांचे वि.का.अ.
- १७) निवडनस्ती (नवि-४)